

Труба В. І., декан економіко-правового факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, кандидат юридичних наук, доцент

ОБОВ'ЯЗОК МАТЕРІ, БАТЬКА УТРИМУВАТИ ДИТИНУ ТА ЙОГО ВИКОНАННЯ

Як зазначає З. В. Ромовська, аліментне зобов'язання — це не тільки обов'язок однієї сторони. Це насамперед правовідносини, в яких обов'язку однієї сторони кореспондує право іншої. Отже, аліментні зобов'язання можуть бути визначені як правовідносини, в яких одна сторона зобов'язана за наявності умов, передбачених законом, утримувати іншу сторону — члена своєї сім'ї чи родича, а остання може вимагати виконання даного обов'язку [1, с. 74]. На думку Л. Сапейко, поняття «аліментне зобов'язання» є дещо ширшим за поняття «аліменти», адже аліменти — це певні кошти, які надаються аліментно-зобов'язаною особою уповноваженій особі з метою реалізації аліментного зобов'язання [2, с. 7]. Таким чином, саме кошти у формі аліментів можна розглядати як предмет цих правовідносин. Слід звернути увагу на ту обставину, що в сучасному сімейному праві виділяють різні види аліментних правовідносин, які розрізняються перш за все за суб'єктним складом — аліментні зобов'язання подружжя, батьків і дітей, інших членів сім'ї та родичів [3]. Аліментні правовідносини між подружжям регламентуються главою 9 Сімейного кодексу України «Права та обов'язки подружжя по утриманню», а між батьками й дітьми визначаються главами 15

«Обов'язок матері, батька утримувати дитину та його виконання», 16 «Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина та його виконання», 17 «Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання».

Незважаючи на загальне занепокоєння з приводу проблеми виконання аліментних зобов'язань, сьогодні не існує єдиного розуміння сутності проявів цього явища та змісту засобів його реалізації. Дане питання досліджували: Н. М. Єршова, А. М. Рабець, І. В. Жилінкова, Л. В. Сапейко, В. А. Кройтор, І. О. Дзера, М. В. Антольська, В. А. Рясенцев, З. В. Ромовська, Ю. С. Червоний та ін.

Моральним обов'язком батьків є турбота про свою дитину, її виховання, розвиток та становлення як особистості. Цей процес нерозривно пов'язаний з наданням матеріальної допомоги дітям, що не досягли повноліття, повнолітнім непрацездатним дітям та повнолітнім дітям, які продовжують навчання. Однак, як стверджує О. С. Іоффе, обов'язок батьків з утримання дітей ще не є аліментним обов'язком. Він перетворюється на аліментний лише за наявності певних умов, якими є розірвання шлюбу між батьками або ухилення одного з них від участі в утриманні дитини [4, с.260-262].

Аліментне зобов'язання має свої характерні риси, які дозволяють відокремити його від інших видів зобов'язань: 1. аліментне зобов'язання носить майновий характер (сутність полягає в наданні майнових благ для задоволення потреб управомоченої особи); 2. аліментні зобов'язання мають суворо особистий характер (аліментні права та обов'язки не можуть передаватися у спадок, не можуть відчужуватися). Проте відповідно до статті 1237 Цивільного кодексу України заповідач, тобто мати, батько, може зробити у заповіті заповідальний відказ і зобов'язати спадкоємця виплачувати на утримання дитини певну грошову суму зі спадкового майна, але це буде не аліментні обов'язки, а заповідальний відказ, і регулюється він не сімейним, а цивільним законодавством; 3. безвідплатний характер аліментних правовідносин (аліменти не можуть бути витребувані назад навіть у випадку помилкового стягнення); 4. аліментне зобов'язання відрізняється тривалим характером (воно виконується шляхом надання нужденному члену сім'ї періодичного (місячного) утримання, але протягом тривалого строку); 5. аліменти мають цільове призначення (ціль виявляється в наданні коштів для існування конкретного члена сім'ї).

Як свідчить практика, саме право дитини на утримання досить часто порушується як батьками, так і іншими особами, що зобов'язані утримувати дитину згідно з чинним законодавством.

У ст. 8 Закону України «Про охорону дитинства» зазначається, що кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини, відповідно до законів України.

Способи призначення аліментів на користь дитини встановлюються Сімейним законодавством України.

Аліменти призначаються:

1) *за рішенням суду:*

- найчастіше за рішенням суду витрати на утримання дитини визнаються як частка заробітку (доходу) матері, батька, яка буде стягуватися як аліменти на дитину (ст. 183 СК);

- у разі, якщо платник аліментів має нерегулярний, мінливий дохід, частину доходу одержує в натурі, а також за наявності інших обставин, що мають істотне значення, суд за заявою платника або одержувача може визначити розмір аліментів у твердій грошовій сумі (ч. 1 ст. 184 СК).

Звертаємо увагу, що сімейним законодавством передбачається, що мінімальний розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 30% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку (Ст. 182 СК).

2) *на підставі домовленості між батьками або з ініціативи одного з батьків:*

- відповідно до ст. 189 СК України батьки мають право укласти договір про сплату аліментів на дитину, у якому визначити розмір та строки виплати. Обов'язковою умовою укладення зазначеного договору є його письмова форма та нотаріальне посвідчення. Такий договір виконувався тільки на добровільній основі.

Як будь-який договір (правочин) зазначений договір може бути визнаний повністю, частково недійсним на підставі норм цивільного законодавства.

- положеннями ст. 187 СК України передбачається можливість відрахування аліментів на дитину за власною ініціативою платника. У такому разі один із батьків може подати заяву за місцем роботи, місцем виплати пенсії, стипендії про відрахування аліментів на дитину з його

заробітної плати, пенсії, стипендії у розмірі та на строк, які визначені у цій заяві. Це один із способів добровільного виконання обов'язків матері, батька щодо утримання дитини.

Використані матеріали:

1. Ромовська З. В. Права та обов'язки батьків і дітей [Текст]: – Львів: Вища школа, 1975. – 145 с.
2. Сапейко Л. В. Правове регулювання аліментних обов'язків батьків та дітей [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Сапейко Людмила Василівна. – Харків, 2003. – 20 с.
3. Афанасьєва Л. В. Аліментні правовідносини в Україні : [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Афанасьєва Людмила Василівна. – Харків, 2002. – 187 с.
4. Советское гражданское право. Ч. III. / Под ред. Иоффе О. С.– Л.: Изд-во ЛГУ, 1965. – 347 с.